

فَنِّ آهَنگِ سازی به شیوۀ
دُدِکَا فَنِیکِ

مصطفی کمال پورتراب

فن آهنگ سازی به شیوه
دَدِ کَافَنیک (Dodecaphonic)

مصطفی کمال پورتراب

طرح جلد: نازنین خروانی

نگارگری و صفحه آرایی: نای و نی

چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۲

ناظر فنی

قیمت کتاب

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآور: فن آهنگ سازی به شیوه دَدِ کَافَنیک

(Dodecaphonic) / مصطفی کمال پورتراب.

مشخصات نشر: تهران: نای و نی، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۷۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۵۷۷-۱-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: آهنگسازی

رده بندی کنگره: ۷۸۱/۳ / ک ۸-۴۰ / MT

رده بندی دیویی: ۷۸۱/۳

شماره کتابشناسی ملی: ۳۰۹۵۹۳۸

www.nayoney.com

فروشگاه نشر نای و نی: تهران، خیابان انقلاب، دوبروی درب

اصلی دانشگاه تهران، مجتمع تجاری فرورزنده، طبقه اول شماره ۲۰۹

تلفن: ۶۶۴۹۳۳۷۸-۹

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نشر نای و نی می باشد.

نگاهی انتقادی به

فن آهنگ‌سازی به شیوه ددکافونیک (Dodecaphonic)

در آغاز قرن بیستم، مردم اروپا شاهد تغییرات و تحولات بسیاری، نسبت به قرون گذشته، در زمینه اوضاع اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بودند و چو هنرهای گوناگون معمولاً آینه تمام‌نمای افکار و احساسات طبقات مختلف اجتماع هستند، در جریان این تغییرات و تحولات اجتماعی ناگزیر هر یک از آنها به نحوی به وسیله هنرمندان «نوآور» دچار دگرگونی شدند.

در ابتدای این قرن، هنرمندان با ایجاد شیوه‌های مختلف و گوناگون و بسیار متفاوت با شیوه‌های هنری گذشته در زمینه خلق آثار هنری، دوست‌داران هنر را که تازه با شیوه‌های هنری گذشته آشنا شده و از آنها دچار لذت می‌شدند، متعجب و بهت‌زده ساختند. «واگرایی» (Divergence)

مصطفی کمال پور تراب ۱۳

آثار موسیقایی این دوره نسبت به آثار گذشته چندان عجیب و غریب بود که اجرای آثار موسیقایی اغلب با اعتراض شدید مخاطبان روبه‌رو می‌شد. آهنگ‌سازان این شیوه‌ها عبارت‌اند از «ایگور ستراوینسکی» (Igor Stravinsky) و «پاول هیندمیت» (Paul Hindemith) خالق شیوه «کلاسیک نوین» (Neo classic)، «کلد دوبوسی» (Claude Debussy) و «موریس راول» (Maurice Ravel) و «گابریل فُر» (Gabriel Fauré) مبتکران شیوه «امپرسیونیسم» (Impressionism)، «آرنلد شُنبرگ» (Arnold Schönberg) و شاگردان مکتبش «آلبان برگ» (Alban Berg) و «آنتن وِبرن» (Anton Webern) به‌وجودآوردگان شیوه «اکسپرسیونیسم» (Expressionism)، که شیوه‌ای از آهنگ‌سازی در مقابل موسیقی «تُنال» (Tonal) است و آن را بدون «تُنالیتِه» (Tonality) یا «اُتُنال» (Atonal) می‌نامند.

«شُنبرگ» میان سال‌های ۱۹۱۴ تا ۱۹۲۰ (حدود چهل سالگی) با خلق آثاری، این مکتب را پایه‌گذاری کرد. «آلبان برگ» و «آنتن وِبرن» شاگردان وی نیز به زعم تاریخ‌نویسان روش او را با خلق آثاری برجسته با استفاده از ابداعات و ابتکارات شخصی خود دنبال کردند.

در آهنگ‌سازی با این شیوه نوین، چون از دوازده صدای «گام کُرْماتیک» (Chromatic Scale) استفاده می‌شود، آن را «پان کُرْماتیک» (Pan Chromatic) یا «دُد کافنیک» (Dodecaphonic) می‌نامند.

فن آهنگ سازی به شیوه دُدِکافُنیک (Dodecaphonic)

در دوران «قرونِ وسطا»^۱ (Medieval Era) عواملِ تشکیل دهنده «مقام های کلیسایی» (Ecclesiastical modes) «گام» (Scale) های «هفت درجه ای» (Heptachordal) یا «هفت صدایی» (Heptatonal) بودند که صدای نخست در پایان آنها، به فاصله «اُکتاو» (Octave) تکرار می شد و آثار موسیقایی آن زمان بر مبنای این گام ها یا مقام ها خلق می شدند مانند مقام های: مثال ۱

دُری یَن (Dorian)

یَنی یَن (Ionian)

لیدی یَن (Lydian)

فری ژی یَن (Phrygian)

۱. میان سال های ۴۵۰ تا ۱۴۵۰ میلادی.

۲. یک پرده: نیم پرده:

صدای پویا (مجدوب) = ● صدای ایستا (جاذب) = ○

مگر آنکه طبق «اصل دافعه» (Repulsive) عمداً جهت جذب آنها را عوض کنند. مثلاً در گام «دی بزرگ» (C Major) که صدای «فا» (Fa) «مجدوب» (Attracted) صدای «می» (Mi) است اگر آن را به صورت «کُر ماتیک» (Chromatic) «دی یز» (Dièse) کنند، به جای صدای «می»، صدای «سُل» (Sol)، آن صدا را به خود جذب می‌کند، به این معنا که صدای «فا» (Fa)، آن صدا (یعنی فا#) را از خود دفع کرده و در نتیجه به صدای سُل (Sol) می‌پیوندد.

لازم به یادآوری است که در این نوع موسیقی، با این که صدای «فا»# در روی «پیانو» (Piano) با صدای «سُل b» مترادف (Enharmonic) است ولی «سُل b» در «مایه» (Tonality) های دیگر «نقش» (Function) دیگری دارد. مثلاً اگر در گام «ر b بزرگ» (D Flat Major Scale) باشد به عنوان صدای «پویا» (Dynamic) به صدای «فا» (Fa) می‌پیوندد، در صورتی که با «نقش» (Function) «فا»##، به عنوان صدای «مجدوب» (Attracted) به صدای «سُل» (Sol) جذب می‌شود.

به این ترتیب «فاصله» (Interval) د ← سُل# به عنوان «فاصله نامطبوع» (Dissonant) «پنجم افزوده» (Augmented Fifth) با د ← لا b به عنوان «فاصله مطبوع» (Consonant Interval) «ششم کوچک» (Minor Sixth)

Composition in
Dodecaphonic
Style

M.k Poortorab

